

Principiel udtalelse om afvigelse fra kliniske retningslinjer

Resumé

Hvis en læge ikke kan behandle patienten i overensstemmelse med nedskrevne kliniske retningslinjer, skal lægen informere patienten herom, så patientens selvbestemmelse sikres.

Lægeetisk Nævn finder endvidere, at en generel afvigelse fra faglige retningslinjer, kan medføre en forpligtelse for læger til at reagere overfor relevante instanser.

Om principielle udtalelser fra Lægeetisk Nævn

Lægeetisk Nævn har mulighed for at afgive principielle udtalelser med udgangspunkt i Lægeforeningens etiske principper. Formålet med en principiel udtalelse er at give vejledning til læger om, hvordan de i en given type situation bør gøre sig nogle relevante etiske overvejelser.

Hensigten med de etiske principper er blandt andet at kommunikere til patienter og samfund, at de kan have tillid til, at læger varetager deres opgaver inden for rammerne af de etiske principper. Lægens etiske overvejelser bør derfor altid tage udgangspunkt i Lægeforeningens etiske principper, som ethvert medlem af Lægeforeningen bør kende og efterleve.

En hjælp til denne efterlevelse kan være en principiel udtalelse fra Lægeetisk Nævn med et eksempel på en situation, hvor læger bør overveje, om etikken er i orden i relation til Lægeforeningens etiske principper. Det bemærkes, at en principiel udtalelse ikke er en facitliste, men en vejledende udtalelse, der kobler en beskrevet situation med nogle relevante etiske principper.

Indledning og afgrænsning

Lægeetisk Nævn tager i sit arbejde udgangspunkt i, at en tillidsfuld ramme for patient-læge relationen er af afgørende betydning for hele sundhedsvæsnets funktion. Lægen har den faglige viden og indsigt, og patienten skal have tillid til, at lægen varetager patientens interesser med et fagligt udgangspunkt.

Nævner anerkender, at lægen og lægestanden befinder sig i et krydsfelt af konkurrerende krav i forhold til de foreliggende opgaver. Her skal nævnes forpligtelser over for den enkelte patient, behandlingsgarantier, budgetter og faglighed.

Den tilbudte behandling er en afvejning af, hvordan de givne ressourcer anvendes bedst muligt. Befinder en læge sig i en situation, hvor et stramt budget og/eller manglende personale gør det vanskeligt for lægen at leve op til den faglige standard, som udtrykt i vejledende retningslinjer, er der risiko for, at lægen ikke handler i overensstemmelse med indtil flere af Lægeforeningens etiske principper.

For Lægeetisk Nævn har de mangelfulde brystkræftundersøgelser omtalt i pressen været en igangsætter for nævnets principielle overvejelser om betydningen af de etiske principper, når behandlingspraksis generelt over for en patientgruppe afviger fra nedskrevne kliniske retningslinjer.

Det skal pointeres, at udtalelsen ikke forholder sig til en konkret sag, men alene er udtryk for principielle overvejelser.

Afvigelse fra kliniske retningslinjer – de etiske principper

Hvis lægen ikke kan tilbyde behandling i overensstemmelse med nedskrevne faglige retningslinjer, er der risiko for, at lægen kommer til at handle i modstrid med flere af Lægeforeningens etiske principper, hvilket bør overvejes af den enkelte læge.

Nævner finder nedennævnte principper centrale i en diskussion af forholdet mellem faglighed og ressourcer.

Lægevidenskabelig viden og erfaring

Ifølge princip nr. 5 skal lægen tage ansvar for sin patient og handle med omhu og samvittighedsfuldhed.

Princip nr. 6 anfører, at lægens handlinger og ytringer skal bygge på lægevidenskabelig viden og erfaring. Hvis lægens handlinger eller ytringer adskiller sig fra den faglige konsensus, så skal lægen gøre patienten og andre relevante parter tydeligt opmærksom på dette.

De nævnte etiske principper udtrykker, at al behandling som det klare udgangspunkt skal bygge på lægevidenskabelig viden og erfaring. Nedskevne kliniske retningslinjer er et pejlemærke for lægen i forhold til, hvad der fagligt set bør tilstræbes. Hvis lægen ikke er i stand til at følge kliniske retningslinjer, bør lægen nærmere overveje, om den behandling, som kan tilbydes patienten i den konkrete situation, er i strid med ovennævnte principper.

Finder lægen, at dette kan være tilfældet, har den enkelte læge en selvstændig forpligtelse til at gøre opmærksomt herpå. Dette følger dels direkte af princip nr. 6, og efter omstændighederne også af princip nr. 5 hvis den behandling, som tilbydes patienterne, skønnes at være under almindelig anerkendt faglig standard. Denne informationspligt gælder i forhold til patienten, nærmeste overordnede, og efter omstændighederne også til den øverste ledelse.

Patientens selvbestemmelse

Et helt afgørende element i en patient-læge relation er lægens respekt for patientens selvbestemmelse. Hvis det behandlingstilbud, som lægen giver patienten, afviger fra kliniske retningslinjer, må også de etiske principper om information og selvbestemmelse inddrages.

Det anføres i princip nr. 7, at lægen skal respektere patientens ret til selvbestemmelse. Frivilligt, informeret samtykke skal være udgangspunktet for behandling.

Lægen skal sikre, at patienten har tilstrækkelig information og forståelse til at kunne udøve selvbestemmelse ud fra sine egne ønsker og værdier. Hvis patienten frabeder sig information, skal lægen respektere dette. Dette udtrykkes i princip nr. 8.

Af nævnte principper følger, at patienten har krav på at blive inddraget i beslutninger om behandling. Det informerede samtykke er et kernebegreb i det danske sundhedsvæsen og bygger på etiske principper om respekt for den menneskelige værdighed, integritet og autonomi. Forventninger og ønsker til behandling er ikke de samme for alle patienter, og de etiske principper skal sikre, at behandling af den enkelte patient sker i overensstemmelse med dennes værdier og ønsker til tilværelsen.

En forudsætning for at patienten kan træffe en velovervejet beslutning er, at lægen informerer patienten om diagnostiske og behandlingsmæssige muligheder. I den sammenhæng skal lægen tydeligt informere patienten, hvis lægens forslag adskiller sig fra den faglige konsensus.

I den etiske forpligtelse for lægen indgår, at denne gør det klart for patienten, om fravigelsen er konkret, individuelt begrundet i netop denne patients samlede situation, eller om fravigelsen sker som led i en generel afvigelse for en gruppe af patienter i den pågældende afdeling, på det pågældende sygehus eller i den pågældende region.

Karakteren og omfanget af en generel fravigelse fra den faglige konsensus vil have betydning for den etiske vurdering af lægens informationsforpligtelse. Den etiske fordring skal således vurderes i forhold til den betydning, som afvigelsen skønnes at have for patienten.

Undlader lægen at give patienten denne information, afskæres patienten fra at udøve sin selvbestemmelsesret og fx vælge udredning eller behandling på et andet sygehus enten i samme region eller i en anden region. Den manglende information kan have som konsekvens, at en gruppe af patienter på baggrund af økonomi får en dårligere behandling end andre patienter, uden at de har haft mulighed for selv at have indflydelse herpå.

Manglende opfyldelse af de etiske fordringer udtrykt i princip nr. 7 og 8 kan underminere både tillidsforholdet mellem læge og patient og patientens tillid til sundhedsvæsenet generelt.

Konklusion

Patient-læge relationen er kernen i sundhedsvæsenets aktiviteter. Forudsætningen for, at patienterne har tillid til sundhedsvæsenet, er, at patienten har tillid til lægen og dennes undersøgelse og behandling af patienten.

Det følger af Lægeforeningens etiske principper, at lægen skal tilbyde behandling, der bygger på lægevidenskabelig viden og erfaring (princip nr. 6). Lægen skal i relationen til patienten informere denne om sine behandlingsovervejelser og medinddrage patienten i det konkrete behandlingsvalg (princip nr. 7 og 8).

Lægeetisk Nævn er af den opfattelse, at det følger af de nævnte principper, at hvis en læge ikke kan behandle patienten i overensstemmelse med nedskrevne kliniske retningslinjer, har lægen en forpligtelse til at informere patienten herom, så patientens inddragelse i behandlingsovervejelserne sikres.

Nævnet finder, at denne informationspligt skærpes, hvis den tilbudte behandling er et led i en generel fravigelse af gældende faglige retningslinjer. Nævnet lægger her vægt på, at patientens selvbestemmelse sikres ved, at patienten i sådanne tilfælde skal have lejlighed til at overveje, om denne ønsker at blive behandlet andre steder.

Lægeetisk Nævn finder endvidere, at en generel afvigelse fra faglige retningslinjer kan være en overtrædelse af princip nr. 5 om en læges pligt til at udvise omhu og samvittighedsfuldhed. Dette kan med grundlag i de etiske principper medføre en forpligtelse for læger til at reagere overfor relevante instanser.

Hvis lægen skønner, at den behandling, som lægen kan tilbyde patienten, er under almindeligt anerkendt faglig standard, har lægen altid pligt til at orientere den nærmeste ledelse, og efter omstændighederne også den øverste ledelse, herom.

